

УДК 37.011.014:305«.../2021»

КОНЦЕПЦІЯ «ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ» НА ПЕРІОД ДО 2021 РОКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Гуцол А.В., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри туризму, готельної та ресторанної справи
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

У статті висвітлено питання затвердження концепції «Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» на період до 2021 р., яка передбачає створення алгоритму дій з її реалізації. Визначено взаємозв'язок між державним рівнем реалізації принципу гендерної рівності й освітньою політикою із зазначеного питання. Проаналізовано причини виникнення проблем, що пов'язані з реалізацією принципу гендерної рівності в Україні, а також визначено реальні механізми їх подолання.

Ключові слова: *гендер, соціальна програма, гендерна освіта, гендерно збалансоване суспільство, гендерні дослідження, гендерна експертиза.*

В статье освещены вопросы утверждения концепции «Государственной социальной программы обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин» на период до 2021 г., которая предусматривает создание алгоритма действий по ее реализации. Определена взаимосвязь между государственным уровнем реализации принципа гендерного равенства и образовательной политикой по этому вопросу. Проанализированы причины возникновения проблем, связанных с реализацией принципа гендерного равенства в Украине, а также определены реальные механизмы их преодоления.

Ключевые слова: *гендер, социальная программа, гендерное образование, гендерно сбалансированное общество, гендерные исследования, гендерная экспертиза.*

Hutsol A.V. THE CONCEPT OF “THE STATE SOCIAL PROGRAM FOR THE PROVISION OF EQUAL RIGHTS AND POSSIBILITIES OF WOMEN AND MEN” FOR THE PERIOD OF 2021 AS A ELEMENT FOR IMPROVING THE STATE EDUCATIONAL GENDER POLICY

The article highlights the issues of approving the concept of the “State Social Program for the Equal Rights and Opportunities of Women and Men” for the period up to 2021, which provides for the creation of an algorithm for implementing it. The relationship between the state level of implementation of the principle of gender equality and between educational policy on this issue is defined. The causes of problems related to the implementation of the principle of gender equality in Ukraine are analyzed, and real mechanisms for overcoming shortcomings are identified.

Key words: *gender, social program, gender education, gender balanced society, gender studies, gender expertise.*

Постановка проблеми. Сучасний динамічний розвиток української держави, який характеризується присутністю у нашій країні широкого кола міжнародних моніторингових місій, міжнародних гуманітарних організацій, а також запровадження безвізового режиму з країнами Європейського Союзу, диктують високі вимоги до розвитку гендерно збалансованого суспільства. Україна наразі йде шляхом свого становлення в усіх аспектах суспільного розвитку, зокрема й у контексті гендерного рівноправ'я, що підтверджується низкою ратифікованих нормативно-правових актів, створенням і постійним удосконаленням національного законодавства щодо гендерної збалансованості, захисту чоловіків і жінок від усіх видів дискримінації за ознакою статі, появою центрів гендерних досліджень як незалежних, так і у складі закладів

різного рівня акредитації, впровадженням навчальних курсів з основ гендерних знань у навчальних закладах тощо.

Постановка завдання. У цьому контексті важливим є відстеження й аналіз актуальних змін і коректив на законодавчому рівні, що стосуються гендерного розвитку України, який нерозривно пов'язаний із розвитком гендерної освіти в державі. Отже, метою статті є детальне вивчення «Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» на період до 2021 р., яке дасть змогу проаналізувати проблеми та перспективи гендерного становлення нашої країни, невід'ємною частиною якого є гендерна освіта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що пов'язані з гендером у законодавчій площині, а також із гендер-

ною експертизою досліджували такі вчені, як: Г. Алексеєва, О. Балакірева, В. Бондаровська, Т. Дороніна, В. Гайденко та ін. Однак питанню аналізу Концепції «Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» на період до 2021 р. як позитивному кроку шляхом вдосконалення державної освітньої політики приділялося недостатньо уваги.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція «Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» на період до 2021 р. була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. Метою Концепції стала розробка та виконання програми дій для вдосконалення механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства та впровадження європейських стандартів рівності.

Беззаперечно, позитивним є те, що в документі обґрунтовано та критично оцінено прорахунки та негативні аспекти гендерного розвитку держави за останній час, серед яких: нерівна представленість жінок і чоловіків у всіх ланках органів влади й органів місцевого самоврядування, що певною мірою можна пояснити наявністю стійких гендерних стереотипів у суспільстві, за якими електорат більш схильний робити вибір на користь чоловіків, аргументуючи такий крок їх розумом, силою, відсутністю стримуючих факторів тощо.

Виявлено, що рівень заробітної платні жінок порівняно з чоловіками нижчий (на 25,1%), що призводить до нерівних можливостей доступу до економічних ресурсів, а також відмінностей в якісних характеристиках зайнятості та соціальному статусі жінок і чоловіків та, як наслідок, – до зростання рівня бідності населення [4].

Зазначено також, що не врегульований механізм захисту та надання допомоги постраждалим від дискримінації.

Дискримінація є однією з головних перешкод досягнення гендерної рівності в економічній, політичній та інших сферах. Окремі групи жінок (жінки похилого віку, жінки та дівчата з інвалідністю, особливо в сільській місцевості, ВІЛ-позитивні та/або наркозалежні жінки, а також жінки національних меншин) страждають одночасно від декількох ознак дискримінації.

Відсутність комплексної системи проведення гендерно-правової експертизи, недостатній обсяг статистичних показників за ознакою статі, відсутність гендерного підходу у програмах, документах, стратегіях, планах на всіх рівнях і в усіх структурах гальмують процес упровадження принципу

рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства [3].

2001 р. за підтримки Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (далі – ПРООН) у межах проекту «Гендерна експертиза українського законодавства» в Україні було проведено гендерну експертизу низки законодавчо-правових актів держави. 2002 р. світ побачив ще один документ, який називався «Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства», що став наступним кроком у приведенні українського суспільства до ситуації гендерної рівності [2].

Як зазначає Т. Дороніна, 2006 р. було опубліковано низку робіт, автори яких визначають методологічні основи гендерної експертизи українського законодавства. Крім того, Кабінетом Міністрів України було ухвалено Постанову «Про проведення гендерно-правової експертизи» (№ 504 від 12 квітня 2006 р.) та визначено порядок її проведення Наказом Міністерства юстиції України «Деякі питання проведення гендерно-правової експертизи» (№ 42/5 від 12 травня 2006 р.). Отже, можна зазначити, що вказані документи заклали методичні та методологічні основи аналізу і корекції нормативно-правової бази України та приведення її у відповідність до стандартів і норм сучасного європейського законодавства.

Говорячи про гендерну експертизу, доцільним буде звернутися до наукової літератури та визначити її суть. Отже, у Хрестоматії з гендерної педагогіки за редакцією В. Гайденко «гендерна експертиза» визначена як «метод дослідження формального («право у формі правових актів») і реального («право на практиці») буття правових норм». У її основі лежить концепція гендерної рівності чоловіків і жінок у теорії та практиці правовідносин. Гендерна експертиза проводиться з метою виявлення суперечностей у проведенні соціальної та правової політики для реального забезпечення рівноправності чоловіків і жінок у всіх сферах життя відповідно до міжнародно-правових стандартів. Об'єктом гендерної експертизи є, з одного боку, законодавство як сукупність правових норм, а з іншого – практика правовідносин» [1, с. 25].

У Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних

прав і можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 р. конструктивно проаналізовано причини виникнення проблем, що пов'язані з реалізацією принципу гендерної рівності. Серед них автори виділили відсутність гендерної складової у програмах стратегічних реформ; низький рівень спро-

можності органів державної влади щодо реалізації принципу рівних прав і можливостей жінок і чоловіків; недосконалість наявної системи збору інформації за ознакою статевої приналежності, що обмежує можливості розв'язання найбільш актуальних проблем і розривів у реалізації прав та можливостей жінок і чоловіків в усіх сферах життєдіяльності суспільства на рівні державної політики; відсутність комплексної системи реагування на випадок дискримінації за ознакою статі, запобігання гендерно зумовленому насильству та дискримінації і надання допомоги особам, які від них постраждали; недосконала практика застосування законодавства у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; збереження стійких стереотипів щодо розподілу ролей жінок і чоловіків у сфері зайнятості, політики, у суспільстві та сім'ї; лише часткове виконання рекомендацій та зауважень міжнародних моніторингових місій і міжнародних організацій [4].

Автори програми дій як можливі розглядають два варіанти розв'язання проблеми. Перший – це «застосування традиційного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на основі діючої управлінської вертикалі у співпраці із громадськими об'єднаннями із зосередженням усієї відповідальності виключно на Мінсоцполітики та структурних підрозділах місцевих держадміністрацій, відповідальних за реалізацію державної гендерної політики». Такий шлях автори вважають менш конструктивним і дієвим, адже наразі наша країна переживає період реформ, а в умовах децентралізації, коли відсутня єдина структура у відповідних підрозділах місцевих органів виконавчої влади, відповідальних за забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, обмежені бюджетні та людські ресурси, така модель розв'язання проблеми є малоефективною.

Інший, більш дієвий та продуктивний варіант – «подолання системних недоліків і посилення взаємодії між державними органами влади всіх рівнів, Верховною Радою України, Уповноваженим Верховної Ради України із прав людини, громадськими об'єднаннями за професійною ознакою (зокрема у сфері юстиції, журналістики, освіти, охорони здоров'я та соціальної сфері), профспілками та роботодавцями, засобами масової інформації, громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями та бізнесом» [4]. Такий варіант виходить із глибинного аналізу минулих недоліків і прорахунків, які були допущені під час реалізації дій забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок, з урахуванням досвіду інших уря-

дів і країн як негативного, так і позитивного. Крім того, автори вважають такий варіант менш витратним із фінансового погляду, адже він реалізовується завдяки політичним рішенням, а не грошовим інвестиціям. Кінцеві ж результати впровадження такого підходу будуть цікавими для фінансування приватним особам та різного рівня міжнародним організаціям, адже мають на меті сталі зміни.

В аналізованому документі передбачається: вдосконалення нормативно-правової бази з питань забезпечення рівності чоловіків та жінок; на основі аналізу проблем перспектив регіонів, врахування гендерного компоненту під час розробки програм економічного та соціального розвитку певної області, громади; удосконалення механізму гендерної експертизи; розширення переліку статистичних показників за ознакою статі з розбивкою за іншими основними ознаками (вік, місце проживання, інвалідність, соціально-економічний статус тощо); зменшення гендерного дисбалансу у сфері державної служби й управління людськими ресурсами; розроблення та внесення до програм курсів підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; удосконалення механізму реалізації права на захист від дискримінації за ознакою статі та дискримінації більш як за однією ознакою, однією з яких є ознака статі, розгляду випадків такої дискримінації та вжиття відповідних заходів за результатами їх розгляду; виконання договірних та інших міжнародних зобов'язань, які взяла на себе Україна, зокрема тих, що стосуються забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, урахування відповідних рекомендацій міжнародних організацій, членом яких є Україна; залучення до виконання Програми міжнародних організацій та громадських об'єднань, діяльність яких спрямовується на забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у суспільстві.

У Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 р. визначені результати виконання програми дій щодо її реалізації, спрогнозована їх ефективність, а також той обсяг та джерела фінансових вливань, які необхідні для повноцінної реалізації висунутої програми.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, зазначений документ є новим кроком у становленні системи гендерної рівності в Україні. Варто підкреслити, що він передбачає внесення на постійній основі до про-

грам курсів підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та працівників державних установ питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та забезпечення навчанням не менш як 10% державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та працівників державних установ. Отже, можна стверджувати, що Концепція «Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» підкреслює важливість освіти, її змісту та методів під час реалізації поставленої мети, що сприяє трансформуванню, вдосконаленню та постійному пошуку нових форм і методів гендерної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гендерна педагогіка: хрестоматія : [навчальний посібник для студентів ВНЗ] / за ред. В. Гайденко. – Суми : Університетська книга, 2006. с. 25.
2. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства / Г. Алексеєва, О. Балакірева, В. Бондаровська та ін. – К. : Український інститут соціальних досліджень, 2002. – 121 с.
3. Дороніна Т. Теорія і практика гендерної освіти і виховання учнівської молоді в навчальних закладах України (II половина XX – початок XXI ст.) : дис. ... д. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Т. Дороніна ; Інститут вищої освіти Національного академії педагогічних наук України. – К., 2012. – 524 с.
4. Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-%D1%80#n9>
5. Уряд затвердив Концепцію Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 р. //Урядовий кур'єр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249884455&cat_id=24427416.